

Etimologies catalanes

Colla, gresca, malver, petó, xai

I. *Colla*

Hem de considerar aquesta paraula en dues distintes accepcions.

I. *Colla*, significant *grupo, reunió de distintes persones o coses*, ve del llatí COPULA. La seva significació originaria era : *id quod efficit ut duae res cohaereant, vinculus, funis*, i, per extensió, *conjunctio, sociatio* (*Thes. ling. latinæ*). Però ja en llatí tenia l'aplicació metonímica de *II qui conjunguntur. Par hominum* (*ibid.*), significació que han conservat alguns dels mots romànics derivats it. *coppia*, fr. *couple* parell. La significació de *més de dos*, que ja consta en Ducange (*grex equorum*), la tenen, en canvi, el prov. *cobla* estrofa i el cast. *copla* estrofa, i també chor, orquestra. En català tenim un doblat : *cobla* orquestra, i *colla* reunió de persones o coses.

El problema fonètic que ofereix aquesta paraula és l'evolució del grupo -PL- > l. Aquesta evolució, característica del castellà, a l'inicial passant per *pl* (etapa encara viva en el dialecte ribagorçà), sembla haver-se complert en el català a la medial en una seria de mots que podem posar al costat del que estudiem : a. *Dolla* DUPLA (*peça de ferro en forma d'argolla que s'usa en els tallers per subjectar una peça i tenir-la fixa*). b. *Dollar* DUPLARE. Tenim notícia d'aquest verb català per una nota de Parodi (*Romania*, XVII, 61), qui diu haver trobat aquesta paraula, en un text antic català, en el sentit de *girare un promontorio*; afegint que l'italià té el terme *doppiare*, terme nàutic, amb la mateixa significació aplicada a la mar. En conseqüència proposa l'etimologia de DUPLARE, i solament dubta d'acceptar-la davant la falta d'exemples de -PL-

> l, en català. c. *Poll*, arbre (POPULUS), cast. *chopo*, it. *pioppo*, rum. *plop* (derivat fr. *peuplier*); formes que ofereixen la metàtesi PLOPUS, contràriament a la catalana, que ve de *POPLUS. d. Rostoll RE + *STUPULUM per STIPUL-, cast. *rastrojo*, port. *rastolho*, prov. *rastulh*. Prescindim dels mots com *escull* SCOPULUS, que deriva, com totes les formes romàniques semblants, de la forma hipotètica *SCOCULUS, i de *manoll* *MANUPULUS per MANIPULUS on se tracta segurament d'una confusió de sufixes (-UPULUS, -UCULUS, -IPULUS), i d'altres mots d'etimologia dubtosa.

Un derivat de *colla* el tenim en el verb *collar* COPULARE. El mot llatí significa propiament *vincire, colligare*. Exemple: *Catenarum extrema duobus copulabis uncinis*. (Hier, en el *Thes. linguae latinae*.) Un altre derivat és *collada*, terme mallorquí que Amengual, (*Diccionario mallorquin castellano*) defineix com *La acción de apretar alguna cosa volviendo o revolviendo otra alrededor de ella*.

2. *Colla*, terme nàutic. En la *Crònica* d'en Muntaner (ed. Lanz, cap. XCV) se parla d'una nau que estava a la colla¹. D'altra banda, en una obra del dramaturg català Ignasi Iglesias, *La Barca nova*, molt rica en llenguatge mariner recollit pel seu autor a la costa de llevant, trobem l'expressió de veles plegades a la colla, que l'autor, en el glosari que posa al final del llibre (pàg. 209), explica com *vela guarnida i plegada a les antenes*. ¿Se tracta d'una mateixa o semblant expressió marinera en els textos d'en Muntaner i de l'Iglesias? No hi hauria dificultat en admetre-ho així, o suposar-ho, si no fos que en aquesta qüestió es presenta una altra expressió semblant molt general en les llengües romàniques mig-ivals. Si obrim el Ducange en l'article *Cola* llegim aquest text, prè dels *Estatuts de Gènova*: *Non possit tamen fieri interdictum neque incantenatio vasis, postquam positum fuerit ad colam causa recedendi et navigandi, et intelligitur positum ad*

1. El passatge diu així: *E com hagren pres comiat exiren de la nau, e la nau estava a la colla, e els fadrins a la lama e el notxer pensa de saludar; e com hach saludat, mana fer vela*. L'edició Lanz és copia de les edicions de València 1558 i Barcelona 1562; copia, aquesta, a son torn, de la de València. La transcripció de Lanz, pel que's refereix al nostre passatge, és exacta, segons comprovació que hem fet.

colam quando amoverit egumenas a mole seu terra et recesserit e loco. Si comparem amb aquest el passatge d'en Muntaner, en traurem l'evidència que's tracta de la mateixa expressió. Se deia, d'una nau, que estava *ad colam* quan estava a punt de prendre vela, ja desamarrada. Així, doncs, hauríem de llegir la *colla*, d'en Muntaner, no *cola*, sinó *col·la*¹, com ho prova la transcripció llatina *colam*. El mot en italià era *cola* o *colla* (v. Ial: *Glossaire Nautique*, sota l'article *Colla*)², en francès *cole* o *colle* (*ibid.*, art. *Cole*, *colle* amb cites de Rabelais)³, en cast. *cola*⁴. Al mateix temps, en el Ducange, trobem l'article *Collare* amb la significació *e portu solvere, proficiscere* (exemple tret dels Estatuts de Marsella) i en l'altra acceptió semblant de *vela dare*, amb l'acotació *vox italica*. El verb *collar* el tenim també en antic provençal amb la mateixa significació de *issar la vela, fer vela*⁵: El sentit de *cola* o *col·la*, en totes aquestes llengües, era invariablement el de *cop de vent*, com se pot veure en els exemples que hem transcrit en les notes; i *estar a la cola* o *colla* era equivalent a *estar sota un cop de vent favorable per a la partida*. Sols en els exemples trets de Rabelais aquest cop de vent es tempestuós; però es tracta d'un escriptor molt posterior als altres textos mig-ivals⁶.

Establert que totes aquestes formes romàniques són una mateixa paraula, podem dir que en antic català, això és, en el pas-

1. Les edicions de València i Barcelona transcriuen amb *ll* tant la palatal *l* (*cavall, aquell*, etc.) com la doble *ll* (*appella*) (ed. València, fol. CV). Manca una comprovació sobre'ls manuscrits.

2. *Cola di vento. La continuazione di un vento che dura senza alterazione per piu giorni.* (Boerio, citat per Blondheim, *Romania*, XXXIX, 168, nota 2.)

3. *De fait, leuant le grand artemon ... rumpit, moyennant ung rude cole suruenant le tourbillon susdit.* (*Pantagruel*, llib. V, cap. 17.); *Durant ce colle horrible.* (*Ibid.*, cap. 22.)

4. *Cola. Hispanis est flatus navigaturis secundus* (Ducange). El diccionari de l'Academia, 1.^a ed. (1729), i altres castellans posteriors, del mateix segle, no porten el mot. La paraula és viva avui, encara, a Filipinas. Donadiu, en son *Diccionario de la lengua castellana*, diu: *Cola. Viento extraordinario del SO que suele reinar en las costas de las islas Filipinas y se considera como propio para restablecer el equilibrio atmosférico.*

5. *Vengut son a la barca e collan mantenenent* (*S. Honor.* XXIX, 60, citat per Levy).

6. Per a més detalls sobres aquest terme nàutic mig-ival, consulti's Blondheim en ses notes sobres el verb francès *cueillir* (*Romania*, XXXIX, 168), on comet l'error de referir *cola*, *col·la* a aquest verb.

satge d'en Muntaner, la paraula era *col'la* i no *col'a*. Perquè una de dues : o la forma catalana *col'a* és presa d'una de les llengües romàniques, o bé deriva directament del llatí; i aquestes dues suposicions són insostenibles. *Col'a*, en català, no pot procedir ni de l'it. *cola* o *colla* ni del fr. *cole* o *colle*, ni del cast. *cola*. I, si el català *col'a* vingués directament del llatí, no el podríem fer derivar de doble L llatina, perquè en castellà tenim *cola*; ni de LL CL, etc., perquè en italià tindríem *coghia*, en francès *cueille*, en castellà *coia* i en provençal *colhar*, tant si aquestes formes fossin preses de la catalana com si derivessin del llatí directament.

Però la qüestió, que amb les anteriors consideracions podria semblar resolta, torna a complicar-se. Totes les lògiques conseqüències que's desprenen de la confrontació dels textos romànics mig-ivals amunt esmentats, pel que's refereix al mot *colla* usat per en Muntaner, semblen desmentides i contradites per un article del *Diccionario de autoridades* de l'Academia espanyola (ed. 1729), que diu així : *Colla* s. f. *Voz marítima. Bocanada o golpe de viento blando y favorable para la partida de los navios... Lat. flatus*. I a continuació posa aquest exemple : *Halló en Barcelona un bergantín armado que passaba a Italia y una nave que estaba a la colla para hacer el mismo viaje*. (Rivadeneira : *Vida de San Ignacio*, lib. I, cap. 10.) No pot haver-hi dubte : es tracta del mateix mot usat per en Muntaner i general en quasi totes les llengües romàniques mig-ivals. Però ¿com conciliar aquest *col'a* castellà amb les altres formes romàniques si no és estant obligats a admetre per a la forma antiga catalana la pronúncia *col'a* i no *col'la*, contràriament a la que abans hem deduit? Hi hauria una sortida per a resoldre aquest problema, i és admetre que la paraula *colla* que figura en el diccionari castellà és presa del català (fixem-nos que'l lloc de la relació, en l'exemple d'en Rivadeneira, és Barcelona), i admetre d'altra banda que l'ant. cat. *colla*, (segons la grafia de les edicions d'en Muntaner) és mot manllevat de l'italià *colla*. Aquesta darrera hipòtesi, ben mirat, no fóra absurda. Encara que tot porta a creure que l'evolució de *ll* > *l* en català és molt antiga¹, tot porta a admetre una segona etapa

1. En els documents publicats per l'Alart surten grafies com *nylla*, *capdeyl* en documents de 1298 (pàg. 123), i encara sovintegen més en el segle següent. (V. Niepage : *Rev. Dialect. Romane*, I, 371.)

de palatalització per la doble *l* secundària sortida de *ll*, *dl* (*espatlla*, *espal·la*, *espatlla*, etc.), que podria haver tingut lloc en plena edat mitjana, o encara posteriorment¹. I així no fóra absurde suposar que un *colla* italià pogués ésser adoptat en l'edat mitjana pel català en forma de *col·la*, a la qual respondria, així, la grafia *colla* d'en Muntaner². Però tot això no fa, en nostra opinió, minvar el pes de les anteriors confrontacions que ens han fet rebutjar la pronúncia *col·la* per al text d'en Muntaner. O bé es tracta d'un error de l'Academia, la qual devia mal interpretar la grafia usada per en Rivadeneira qui, per transcriure el cat. *col·la*, usà de la grafia *ll* per no disposar el castellà de cap grafia especial per a doble *l*; o bé hem de llegir *col·la*, però mai *col·la*, en el text d'en Muntaner; paraula que passà en forma de (*colla*) *col·la* al text castellà d'en Rivadeneira i d'aquí al diccionari de l'Academia. Com que aquesta hipòtesi concilia totes les dificultats, l'acceptem com més probable, sempre admetent que el castellà prengué l'altra forma *cola* (que hem vist més amunt) d'una altra llengua que el català. L'imperfeta grafia de l'Academia en son diccionari passà a tots els diccionaris castellans posteriors del mateix segle. Així l'aprofita el P. Larramendi en son *Diccionario trilingüe Castellano, Bascuence y Latin* (primera edició en 1744, nova edició en 1853) per a proposar a *colla* una etimologia basca sense cap valor científic. L'error s'ha transmès fins a la darrera edició del diccionari de l'Academia, on se llegeix : *Colla, temporal de continuos*

1. V. Saroïhandy : *Grundriss rom. Phil.*, pàg. 859.

2. ¿Es vivent en l'actual català, la paraula *colla*, en sentit de *cop de vent favorable*? No ho sabem. Així podria semblar des del moment que en el diccionari d'en Labernia, i en tots els posteriors que l'han profitat (p. e. el de la casa Salvat i C.^o i el d'en Rovira i Virgili), dintre l'article *Colla* es fa constar sa aplicació nàutica, i en el Labernia amb la precisa significació de *Ventada per a fer sortir les embarcacions*, afegint després la locució *estar a la colla* (això és, la mateixa d'en Muntaner) significant *tenir-ho tot cumplert i a punt per a ferse a la vela*. Però, com que els altres diccionaris catalans (p. e. el d'en Saura, el d'en Bulbena, etc.) no porten el mot en aquesta aplicació, i d'altra banda l'únic exemple que d'aquesta significació porta Labernia és la locució mateixa usada per en Muntaner, sospitem amb tot fonament que en Labernia va prendre aquesta locució no del llenguatge viu, sinó del mateix text del nostre antic cronista, interpretant recatament el sentit de *colla*. Si fos vivent el mot, en aquesta forma de *col·la*, en sentit de *cop de vent*, no faria més que confirmar la nostra hipòtesi de la seva antiga pronúncia *col·la*.

chubascos que precede a los monzones y a veces produce los baguios. Compari's amb la significació de *Cola* en el diccionari de Donadiu. (V. més amunt.)

¿Quin és l'origen del terme antic mariner *cola* o *col·la*? Interessant fóra verificar si es tracta, com sembla, d'un mot nàutic italià pres per les altres llengües romàniques mediterrànies; però, comprovat que aquest terme nàutic, que figura en el nostre Muntaner, no té res a veure amb el mot *col·la* COPULA, que estem estudiant, ens excusem d'emprendre aquesta investigació.

El mot *cola*, avui vivent en les costes de llevant dintre la locució *veles plegades a la colla*, segons testimoni de l'Ignasi Iglesias, no és, en el fons, més que la nostra paraula en sa primera accepció de COPULA, i encara en el seu sentit propi i originari de *corda* o *lligam* (*vinculus, funis, id quod efficit ut duæ res cohaereant*. Thes. ling. lat.). Alguns, potser, veuràn en el nostre mot un derivat substantiu del verb *collar*. És difícil decidir entre les dues hipòtesis. Lo que no's pot admetre, en nostre concepte, és suposar que derivi del verb *collir*, encara que podria justificar-se per les formes accentuades a le dessinencia, en les quals, antigament en tota l'extensió del domini lingüístic català i actualment encara en els dialectes que distingeixen *o* de *u* àtones, sonava *o* i no *u* (*collir, collim*, etc.) Però s'oposa a tal hipòtesi el caràcter propi de la derivació catalana que fa inversemblable un derivat *colla* de *collir*¹, en apoi del qual no sabriem trobar altres exemples de derivats semblants sortits de verbs en *-ir*.

Ens resta examinar, dintre d'aquest article, la paraula *coll* aplicat al jòc de cartes (cartes d'un coll), on veiem una aplicació masculina del mateix mot *colla* COPULA.

Per últim, Labernia porta dintre l'article *colla* la significació, també dintre'l llenguatge mariner, de *La estopa que últimament se fica en cada esclètxa del barco.* ¿Se tractaria, en aquest cas, del representant català regular del llatí *colla* (gr. *κόλλα*), que en llenguatge corrent expressem amb el mot cat. i cast., de formació erudita, *cola*? Com no coneixem l'objecte, renunciem a investigar aquesta qüestió.

1. Consulti's Fabra : *Gramática de la Lengua catalana*, cap. XXIV, pàg. 243 i següents.

II. *Gresca*

Aquest substantiu català és originàriament un adjectiu. Ve de GRECISCA (GRECIA + suf. germ. ISK), d'on *greesca*, *gresca* això és *grega*. El traspàs d'aquest adjectiu a substantiu s'explica per l'aplicació que avui encara donem a la paraula. *Fer gresca*, *moure gresca*, en son origen devia voler dir *moure un avalot com en les batuces amb els grecs*. Compari's amb l'expressió paral·lela castellana *armar una sarracina*. Tenim en aquesta paraula un document viu de la nostra història mig-eval. La dificultat és saber de quines guerres és record : si de l'expedició dels catalans a Orient en el segle XIV o bé de les creuades. No dubtem a creure més versemblant això segón, per dues raons : la primera perquè en el segle XIV estava ja closa l'evolució fonètica característica de *c^ei* entre vocals, que en català desapareix; i sembla que el mot, d'haver entrat en el català dintre d'aquell segle, hauria conservat la -c- (*h*) en forma de *s* sonora (*z*); i segón, també, perquè els representants d'aquest mot en altres llengües romàniques surten abans del temps de l'expedició esmentada : fr. *grieis*, *griesche*; prov. *grezesc*, *grezesc*. Així és que havem de creure que aquest adjectiu primitiu fou general a Europa ja en temps de les creuades. Ara, ço que podria ésser és que fossin les aventures dels catalans a Grecia el fet que donés més força i vitalitat a l'adjectiu, fins a arribar a transformar-lo en substantiu.

III. *Malver*

De Malfariu, composició de MALE + *FARE. En el Ducange trobem les dues formes **malfairio* i *malfarium*. *Malfairio*. *Scelus, flagitium, pro adulterium sumitur in Leg. Lusit. tom. I. Probat. hist. geneal. domus reg. Portug. pag. II; Mulier si fecerit malfairio viro suo cum homine altero... cremetur cum igne. Malfarium. Adulterium. Coronatio Henrici Regis Portugalliae, ap. Ant. Brandonem, lib. 10, Mon. Lusit., cap. 13 : Mulier si fecerit malfairio viro suo cum homine altero...* Els dos textos citats per Ducange pertanyen a Portugal, i això fa suposar que podria tractar-se d'una expressió popular a la península ibèrica. Noti's que la significació concreta d'adulteri es desprèn sols del context dels dos passatges

transcrits : la paraula per si sola té més aviat el sentit de *tort*, *mala acció* (*Scelus, flagitium*, com diu Ducange), com ho prova en ambdós casos el datiu *viro suo* deduint-se que's tracta d'*adulteri* per seguir l'expressió *cum homine altero*. Així és que tot porta a creure que el legislador, en ambdós casos, féu aplicació jurídica d'un terme vulgar que usava el poble en sentit general de *tort*, *malvestat*.

En aquesta paraula hi ha dos problemes a considerar : el fonètic i el sintàctic. Fonèticament tenim un company per al nostre mot en l'expressió *malvinatge!* de MALUM o MALAM + FINEM + HABEAT, on veiem la mateixa evolució de -LF- > -LV-, en virtut d'una assimilació regressiva¹. El problema sintàctic consisteix en l'adverbiació d'un substantiu verbal². L'evolució deu haver estat afavorida per la circumstància d'usar-se *malfariu*, *malfer*, acompanyant sempre o quasi sempre el verb *fer* : així el veiem usat en els dos exemples de Ducange més amunt transcrits. De *fer un malfer a una cosa* se passà a dir *fer-malfer una cosa*, adverbiant-se el complement directe, soldant-se al verb i passant el complement indirecte a directe d'aquest nou verb. Al mateix temps l'evolució devia també ésser afavorida per la conversió de *f* > *v*, amb la qual devia perdre's el sentit originari de la paraula en la consciència popular i engendrar-se el sentit adverbial, que, enllaçat íntimament amb el verb *fer*, engendrà tot un nou sentit verbal : *fer-malver* és avui *malmetre*, *espaïllar*.

La transformació de *facere malfarium aliquo* > *facere-malfarium aliquem* és filla del mateix esperit que ja des de la primitiva època de les llengües romàniques i en llatí vulgar convertí el *facio fratrem perire* (on *fratrem* és subjecte de l'infinitiu) en *facio occidere fratrem* (on *fratrem* és complement del grupo verbal de *facio occidere*)³. Es un altre cas del *tour*, dit *factitiu*, caracteritzat per

1. Barnils : *Die Mundart von Alacant*, 43. Aquesta evolució fonètica devia ésser la mateixa que la sostinguda per Schuchardt al fer sortir el fr. *mauvais*, prov. *malvatz* (fem. *malvaza* i *malvada*, d'on el cast. *malvado*) de MALIFATIUS (anàlogament BONIFATIUS). Però Schuchardt sosté que's tracta de FATUS, no de FACERE, encara que aquesta darrera hipòtesi sembli confirmada per la grafia tradic. *bonifacius*. Consulti's Gröber: *Miscellanea de Fil. e Ling. in mem. di Nap. Caix e U. A. Canello*, 45 i Schuchardt : *Zeitschrift f. rom. Phil.* XIV, 181; XIX, 577, i XX, 536.

2. Consulti's, en Meyer-Lübke (*Gram. rom. Spr.*, III, 452), el capítol referent a substantius adverbials.

3. V. Bourciez : *Eléments de linguistique romane*, pàg. 118.

l'atracció exercida pel verb *facere* sobre els elements gramaticals adjunts, que té per resultat soldar-los en una sola locució verbal i que's manifesta sobre tot en la transformació de les frases infinitives en infinitius complements (vegi's l'últim exemple), tant general en les llengües romàniques. D'aquesta atracció de *facere* ve tota la dislocació en l'estructura de la nostra frase i la perdua de l'individualitat del mot *malver*, que avui no té sentit si no és anant enllaçat amb el verb *fer*, almenys dintre'ls dialectes catalans que coneixem.

IV. *Petó*

Si obrim l'*Atlas Linguistique* de Gilliéron a la carta núm. 106 *baiser*, veurem en el Mig-dia de França una zona extensíssima i compacta que s'estén per tota la Gasconya, el Périgord, Rouergue, el Llenguadoc, l'Auvernia, el Rosselló i part de la Provença en una ampla faixa al llarg del Ròdan inferior, la qual està fent una obstinada resistència a l'invasió del mot francès *baiser*. Aquest no ha conseguit penetrar ni esquarterar aquesta massa lingüística compacta i resistent, i sols ha conseguit esquitllar-se pel Sud-est obrint una ampla canal que arriba fins a les costes del Mediterrani i no deixa arribar fins als Alps la zona lingüística del Mig-dia. Aquesta zona de resistència a l'invasió septentrional respòn a l'idea de *baiser* amb la nostra paraula catalana *petó* en diverses formes (p. e., *putu* en el Rosselló, *putū*, *pot*, etc., etc.). Un dia atribuirem aquesta obstinada resistència del Mig-dia de França contra l'invasió estrangera al caràcter sentimental i familiar de l'idea de *petó*, que dóna a la paraula amb que el poble l'expressa una força de conservació que no tenen ni poden tenir paraules que expressen objectes, accions o idees que estan més exposades als canvis socials i a les variacions del sentiment de cada època ¹. ¿D'on surt el cat. *petó* i les altres formes similars de les llengües d'oc?

En llatí literari trobem PUTUS, -I nen petit; PUTA, -Æ nena petita; PUTILLUS, -I, PUTILLA, -Æ, amb igual significació (a més de PUSA, -Æ, PUSIO, -ONIS, PUSUS, -I, PUSIOLA, -Æ, tots significant *nen*

1. V. el meu article sobre *La Geografia lingüística* (*Estudio*, t. II, núm. 4, abril 1913).

o nena petits) ¹. Eren aquests mots, d'aplicació familiar, termes de carícia donats als nens petits. Hem vist, pels exemples que hem posat, que aquesta arrel, PUT-, era susceptible d'adoptar variats sufixes diminutius. La paraula *petó* (*putú*, *putú*, etc.), ens porta directament a acceptar un *PUTO PUTONIS (comp. PUSIO PUSIONIS) que devia significar, com tots els mots de la família, *nen petit*. No és gens il·lògica ni estranya l'evolució del sentit de *nen petit* a *besada*, metonímia consistent en prendre *la cosa besada* pel *bes*, això és, el pacient per l'agent. Evolució semblant és la que ofereix el substantiu *carícia* i el cast. *cariño* diminutiu, formats de CARUS ². Passar a aplicar un mot acariciador a la mateixa acció d'acariciar és cosa freqüent. En català tenim, entre altres, la paraula *manyaga* en son origen, adjectiu femení de *manyac* (de *manya* en sentit irònic de *malícia*, *dolenteria*), que *convida a la carícia*, i després la *carícia* mateixa (*fer manyagues*). No seria difícil trobar més exemples en les llengües romàniques ³. Restes del llatí PUTUS, en sentit de *nen petit*, en les llengües romàniques, les tenim en el rum. *putin* (*nen petit*) ⁴ i en l'it. *buttero*, rabadà PUTULUS.

El cat. *petó* no ha tingut en l'edat mitjana bel·ligerancia literaria, i fins en el mateix modern renaixement català hi ha hagut de tant en tant, per part dels escriptors, un cert recel a usar-lo, preferint les expressions més nobles de *bes* i *besada*. Ha contribuït, sens dubte, a donar al nostre mot aquest caràcter plebeu el fet de l'innegable apoi en PEDITUM que, ajudat per un procés

1. V. Quicherat Daveluy et Chatelain : *Dict. Latin-Français*.

2. Deixem de posar aquí l'exemple de BASIUM, que s'ha suposat, per alguns, metàtesi de SUAVIUM, per portar algunes de les gloses antigues l'equivalència entre'ls dos mots. El *Thes. ling. lat.* diu, de *basium*, que és d'origen desconegut.

3. Encara que no's tracti exactament del mateix cas semasiològic, no serà inoportú fixar aquí l'atenció sobre'l terme de carícia, en castellà, *mimar*, *mimo*, on veiem una formació verbal del pronom possessiu *mi* amb reduplicació del radical, expressiva de sentit freqüentatiu. El que *mima* a un altre té sempre a la boca el possessiu de primera persona (cast: *mi vida*, *mi cielo*, *mi tesoro*, etc., etc.). Comp. amb el cast. *tutear*, cat. *tutejar*, etc., on tenim igual cas de reduplicació del radical. Una formació de *me* (pronom personal) la tenim en el poit. *amueser* (cridar els goços amb el crit à moi!) (Meyer-Lübke : *Rom. etym. Wtb.*)

4. Caix : *Studi di etimologia italiana e romanza*, pàg. 243. — Schuchardt (*Zeitschrift f. rom. Phil.*, XV, 113) admet per a aquesta paraula rumanesa el creuament de PUTUS amb PUSILLUS.

de dissimilació vocàlica, transformà el primitiu *potó* (comp. el prov. *poutoun*) en *petó* *petó*, potser per l'instint de fugir de l'evolució regular *putó*. En resum, una paraula literàriament mal-sortada.

v. *Xai*

En l'*Atlas* de Gilliéron, carta núm. II *Agneau*, se veu, per quasi tota la França, representada aquesta idea pel tipus AGNELLUS. Solament en el poble núm. 796 (Arles-sur-Tech, en el Rosselló) figura un nom diferent: *caí*, nom vulgar vivent avui i estès per tot Catalunya. Mes, ben mirat, la diferencia i la raresa d'aquest nom és sols aparent. *Xai*, (*caí*) és també sortit d'AGNUS amb l'article *es*, s' aglutinat i amb l'evolució $v > i$: IPSE + AGNUS > **sav* > **cav* > *caí*. L'etapa última d'aquest procés s'explica per una dissimilació entre les dues palatals. Aquí entra la qüestió del canvi de *v* amb altres consonants palatals que el meu amic P. Barnils (*Die Mundart von Alacant*, § 146) ha resumit molt clarament, inclinant-se, amb molt bon encert en opinió nostra, a la doctrina d'en Milà i P. Meyer, que sostenen ésser l'antiga grafia *y* signe d'una modificació fonètica real¹. En el nostre cas l'evolució de $v > i$ és condicionada i no espontània, i per això no pot portar solució definitiva a la qüestió. En la carta esmentada de l'*Atlas* trobem altres exemples del tipus AGNUS², en compte del més general AGNELLUS, per tot el domini franco-provençal; i més cap al nord trobem casos de l'evolució de $v > i$, *y* (86 *éye*, 87 *áey*, 78 *éye* en la regió dels Vosgues), que acaben de confirmar la nostra etimologia.

Els exemples de transformació de $s > c$ a l'inicial són nombrosos en català (cons. Barnils, *ibid.*, § 53); però tampoc en aquest cas l'evolució és espontània, per ésser efecte d'un procés d'assimilació de *-v* sobre *s*- que produí la forma **cav*.

M. DE MONTOLIU

1. En els documents catalans del Rosselló publicats per l'Alart, surt repetides vegades SIGNU amb la grafia *seyat* SIGNATU, *seyalar*, *seyalatz*, etc. (Docs. de 1298 i 1303, pàg. 126 i 151), i PIGNU en la forma *peyorat* (Any 1303, pàg. 152).

2. AGNUS ha donat origen a diverses formes romàniques: a bruz. *áye-ne*, torent. *aino*, port. gall. *año* i *agno*, ant. fr. *aigne*. (V. Meyer-Lübke: *Rom. etym. Wtb.*)